

ÜZÜM TİNGLƏRİNİN İNKİŞAF XÜSUSİYYƏTİNƏ, TİNG ÇIXIMINA, MORFOMETRİK GÖSTƏRİCİLƏRİNƏ YENİ AQROKİMYƏVİ VƏ BOY MADDƏLƏRİNİN TƏSİRİNİN ÖYRƏNİLMƏSİ

C.Ə.AĞAKİŞİYEV, V.Ə.NƏSİROV

AKTN-nin Üzümlülük və Şərabçılıq Elmi Tədqiqat İnstitutu,
Abşeron r-nu, Mehdiabad qəs., 20 Yanvar küç, Az 0118,
E-mail: nuranli@mail.ru

Məqalədə üzümlüklərdə keyfiyyətli əkin materialının əldə olunması məqsədilə aparılan aprobeasiya üsulları, ting çıxımına müasir aqrokimyəvi maddələrin təsiri və tinglərin inkişaf xüsusiyyətləri haqqında ətraflı məlumat verilmişdir. Yüksək aqrofonda və intensiv becərmə texnologiyasını tətbiq etməklə bir hektar üzümlükdən 100 ton və daha çox məhsul əldə etmək üçün intensiv texnologiyanın tətbiqi üçün tədbirlər həyata keçirilir. Müasir tələblərə cavab verən, yerli üzüm sortlarından istehsalçıların marağına uyğun, milli brendlərin istehsalı üçün yerli və introduksiya olunmuş üzüm sortlarının biotexnoloji metodlardan istifadə etməklə calaqaaltı və calaqaüstü kombinasiyalar vasitəsi ilə sürətli çoxaldılması və tingçiliyinin təşkili mütləqdir. Üzümlülüyn sürətli inkişafı və bu sahədə həyata keçiriləcək iqtisadi, aqrotexniki, aqrokimyəvi, mühafizə və sair tədbirlərlə yanaşı üzüm bağlarının salınmasında üzüm sortlarının seçilməsindən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. Üzümlülüyn bazar iqtisadiyyatı şəraitində inkişaf etdirmək, ekoloji cəhətdən təmiz məhsul əldə etmək üçün, üzümlüklərin ekoloji təmizlik problemini həll etmək, üzümçü seleksionerlər tərəfindən yüksək məhsuldar və keyfiyyətli üzüm sortlarının yaradılması istiqamətində geniş işlər aparılır.

Üzümlülüyn inkişaf etdirilməsi üçün üzüm bağlarının salınmasında bir qayda olaraq rayonlaşdırılmış, perspektiv və rayonlaşmaya tövsiyə olunan üzüm sortlarının tinglərindən istifadə edilir. Bağların salınmasında öz kökü üstündə becərilmiş tinglərdən fərqli olaraq, calaq yolu ilə alınmış əkin materialında istifadə olunması məqsədyönlü sayılır.

AMEA-nın Neft Kimya Prosesləri İnstitutu ilə bağlanmış müqavilə əsasında AZOFOS və NKPI-90 boy artırıcı maddələrin tətbiqi ilə elmi tədqiqat işləri həyata keçirilmişdir.

Tədqiqatlar zamanı müəyyən edilmişdir ki, gübrələrin bütün variantlar üzrə tədqiq edilən üzüm sortlarının tənəklərinin inkişafı və zoğların böyümə dərəcəsi nəzərdə tutulan müqayisədə nəzərəcərpacaq dərəcədə yüksək olmuşdur. Gübrə və boy maddələri tətbiq edilən bütün variantlarda çox zəif və zəif boyatan tənəklərə rast gəlinməmiş və tinglər əsasən orta, güclü və çox güclü inkişaf etmişdilər.

Açar sözlər: Üzüm, aprobeasiya, ting, sort, bitki, calaq

Ключевые слова: виноград, апробация, саженец, сорт, растение, привой

Key words: grape, approbation, seedling, variety, plant, graft

Giriş. Üzüm tarix boyu insanların sevimli qida məhsulu olmuşdur. Üzümlü təbiətin ecəzkar hədiyyəsi hesab edirlər. Qidalı məhsul kimi nəinki onun bitdiyi və becəriləndiyi yerlərdə, həm də onun bitmədiyi yerlərdə də qiymətlidir. Təbiətdə az giləmeyvə tapılar ki, öz qidalılığı və dad keyfiyyəti ilə üzümə müqayisə edilə bilsin. Üzümlü dad və aromasını müəyyən edən 150 komponent qeydə alınmışdır. Gilə şirəsinin tərkibi çox mürəkkəbdir. Keyfiyyət zənginliyinə görə bitki məhsulları içərisində yetişmiş üzüm giləsi birinci yerdə durur. İnsan orqanizmi tərəfdən asan

mənimsənilən şəkərlərə görə üzüm digər meyvələrdən üstündür. 1 kq təzə üzüm bir gündə insana lazım olan enerjinin 30% -ni verə bilər. Rusiya Tibb Elmləri Akademiyası İnstitutunun məlumatına görə bir adamın təzə üzümə orta illik fizioloji norması 8 kq qəbul edilmişdir. Çox təəssüf ki, illik üzüm istehsalı bu normadan geri qalır [1].

Üzüm bitkisi gözəl xarici görkəmə görə həyətlərdə çardaqlarda, şəxsi və ictimai binaların divarları yanında (bu divaryanı üzümçülük adlanır), alleyalarda əkilir və xüsusi estetik gözəllik verir. İqtisadi baxımdan üzümçülük çox gəlirli sahə hesab edilir. Sahə vahidindən alınan gəlirə görə üzümçülük yalnız örtülü tərəvəzçilikdən geri qalır. Yüksək aqrotexnika fonunda və intensiv becərmə texnologiyasını tətbiq etməklə bir hektar üzümlükdən 100 ton və daha çox məhsul əldə etmək mümkündür. Onu qeyd etmək yerində olardı ki, intensiv becərmə texnologiyasının tətbiqi ilə bu qədər məşğul olmaq səyi uzun illər ərzində bizim elmi axtarışlarımızın istiqaməti olmuşdur. Sahibkar və fermer təsərrüfatlarının təşəkkülünə və inkişafına rəvac verildikcə intensiv becərmə texnologiyasının tətbiqinə real imkanlar açılmaqdadır. Üzümlülükdə intensiv becərmə texnologiyası mücərrəd məvhum deyil və tamamilə yeni konkret məsələləri əhatə edir. İndiyə qədərki üzümçülük üzrə mövcud yazılı mənbələrdə «intensiv» sözü çox işlənmiş, ancaq onun mahiyyəti açılmamışdır [3].

Müasir tələblərə cavab verən, yerli üzüm sortlarından istehsalçıların marağına uyğun, milli brendlərin istehsalı üçün yerli və introduksiya olunmuş üzüm sortlarının bioloji metodlardan istifadə etməklə calaqaaltı və calaqaüstü kombinasiyalar vasitəsi ilə sürətli çoxaldılması və tingçiliyinin təşkili mütləqdir. Müxtəlif torpaq iqlim şəraitində yetişən yerli və introduksiya olunmuş texniki və süfrə üzüm sortlarından keyfiyyətli insan orqanizmi üçün xeyirli olan məhsulun elmi əsaslarla hazırlanması vacib əhəmiyyət kəsb edir. Respublikanın Abşeron, Gəncə, Şamaxı və Cəlilabad bölgələrində yetişdirilən Ağ kişmiş, Qara kişmiş, Şirvanşahı, Mədrəsə, Mərəndi, Xindoqni, Bayanşirə və sair üzüm sortlarının ilkin əkin materialının hazırlanması və tingçiliyinin inkişaf etdirilməsi qarşıda duran əsas vəzifələrdən biridir.

Material və metodlar. Üzümlülük və tingçilik şöbəsində 2020-2021-ci illərdə aparılan elmi-tədqiqat işləri üzümçülük və tingçiliyin artırılması üçün hazırlanmış elmi işlərin aparılması və istehsalata tətbiqi elmi metodikaya [4] və QOST 28182-89-a [5] uyğun olaraq həyata keçirilmişdir.

Dövlətlərarası standart QOST 28182-89-a uyğun olaraq həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan elmi tədqiqat işi aşağıda qeyd olunan tələblərə əsasən aparılıb.

Üzüm tingi aşağıdakı xüsusiyyətlərə cavab verməlidir.

Həmin standartın texniki şərtlərinə uyğun olaraq əkilməsi nəzərdə tutulan rayonlaşdırılmış və perspektiv uzum sortundan götürülmüş çubuqlar (barmaqqlar) fitosanitar qaydalara uyğun olaraq iki sinifə bölünür A və B.

A- sinifinə virussuz, karantin orqanizmlərə davamlı, bakterioloji və digər xroniki xəstəliklərə davamlı olan bitkilər aiddir.

B- sinifinə virusu bilinməyən, karantin orqanizmlərə davamı, bakterioloji və digər xroniki xəstəliklərə davamlı olan bitkilər aiddir.

İstehsal mənbəyindən və təyinatından asılı olaraq A-sinifinə aid olan üzüm tingləri iki yere bölünür: əsas və sertifikatlaşdırılmış elit. B-sinifinə isə əsas, elit və sırası.

Sertifikatlaşdırılmış A və B sinifinə aid olan çubuqların (barmaqlar) sort təmizliyi 100%, sırası çubuqlar üçün 95% olmalıdır. Üzüm çubuqları (barmaqlar) bir illik, uzunluğu isə 30-35 sm. olmalıdır.

Calaq üçün hazırlanmış calaq üstünün 6 gözcüyü, ümumiyyətlə gözcüklər 90% yararlı olmalıdır.

Calaqaltı və calaqüstü çubuqların (barmaqlar) qalınlıq ölçüləri 7,0-13,0 mm, öz kökü üstə əkiləcək çubuqların isə 5,5 mm. dən az olmamalıdır. Öz kökü üstə əkiləcək çubuqların nəmliyi 46%-dən, calaq altı və calaq üstü çubuqların nəmliyi isə 48% -dən az olmamalıdır. Əkin zamanı yetişdiriləcək çubuqların torpaq üzərində qalan hissəsi 2 sm.-dən az olmamalıdır. Əkildikdən sonra hər bir sortun adı, əkin tarixi əkilən cərgənin baş hissəsində etiketlenərək aktlaşdırılır və qeydiyyatı aparılır. Əkin yekunlaşdıqdan sonra sortu aid olan bütün məlumatlar barədə akt tərtib edilir.

Tədqiqat işinin nəticəsi və müzakirəsi. Hal-hazırda İnstitutun Ampeloqrafik kolleksiyasında – 16, Gəncə Təcrübə stansiyasında – 9 və Şamaxı təcrübə stansiyasında rayonlaşdırılmış Mədrəsə və perspektiv yerli və xarici sortlardan ibarət öz kökü üzərində bitən üzüm əkin materialı əkilib becərilir və gələcəkdə fermer təsərrüfatlarında əkilməsi tövsiyə olunur.

Üzümçülükdə də təmiz abiotik və biotik amillərə davamlı, yüksək məhsuldar, yerli şəraitə uyğun, xəstəlik və zərərvericilərə qarşı həssaslıq göstərməyən, əhalinin istehlak tələbini dolğun şəkildə ödəyən üzüm sortlarına ehtiyac vardır. Bu baxımdan respublikada sortöyrənmə və tingçiliyin elmi əsaslarla inkişaf etdirilməsi məqsədilə geniş elmi-tədqiqat işlərinin həyata keçirilməsi zərurəti yaranır. Bu məqsədlə institutda yerli və introduksiya olunmuş sortlar üzərində geniş elmi tədqiqat işləri aparılır.

Cari təsərrüfat ilində şöbə tərəfindən İnstitutun Ampeloqrafik kolleksiyasında qısa müddət ərzində - 16 adda üzüm sortundan ibarət tinglik sahəsi salınmışdır. Salınmış üzüm tinglik sahəsində metodikaya uyğun olaraq bütün aqrotexniki tədbirlər həyata keçirilir.

Eyni zamanda AMEA-nın Neft Kimya Prosesləri İnstitutu ilə bağlanmış müqavilə əsasında elmi tədqiqat işlərində yeni AZOFOS və NKPI-90 boy artırıcı maddələrin tətbiqi ilə şöbədə birgə elmi tədqiqat işi aparılır. Həmin maddələrin tətbiqi əkilmiş çubuqların çıxış verməsində və inkişafında öz təsirini göstərməmişdir.

Tədqiqat işi zamanı Neft Kimya Prosesləri İnstitutu tərəfindən verilmiş AZOFOS boy artırıcı maddəsinin 1%-li məhlulunda Şanı, Xindoqni, Kəhrəbə, Mərəndi və Red qlob üzüm sortları-24 saat saxlanılmış və əkilmişdir.

Eyni əməliyyat AZOFOS-un – 0.05%-li məhlulundada qeyd olunan sortlarda daxil olmaq şərti ilə - 24 saat saxlanılmış sonra əkilmişdir. Sonra nəzarət olaraq qeyd olunan sortlar götürülərək boy maddəsi istifadə etmədən institutun təcrübə sahəsində əkilmiş, vegetasiya müddətində nəzarətdə olmuş, həm də boy maddəsindən istifadə edilmiş sortlar üzərində lazımi elmi təcrübə qeydiyyatları aparılmışdır.

Qoyulmuş təcrübələr üzərində müşahidə aparılarkən müəyyən olunmuşdur ki, boy maddəsi istifadə edilməyən sortların çıxışı və inkişafı 55-65%, boy maddəsi istifadə edilən sortlarda isə çıxışı və inkişafı isə 70-80% nəticə vermişdir.

Eyni zamanda həmin institutun təqdim etdiyi NKPI-90 boy artırıcı maddəsi də yuxarıda göstərilən faiz tərkibində və eyni qaydada sortlar üzərində tətbiq edilmişdir. Nəticə etibarilə bir-birindən demək olar ki, heç də fərqli nəticə verməmişdir. Ən yüksək çıxışı və inkişafı göstəricisi Şanı və Mərəndi sortlarında qeyd edilmişdir.

Hazırda təcrübələrin vəziyyəti normaldır. Əkilmiş tinglik və üzümlük sahəsinə metodikaya uyğun olaraq aqrotexniki qulluq işləri yerinə yetirilir, eyni zamanda AZOFOS və NKPI-90 boy artırıcı maddələrin tinglərə sonrakı təsiri müşahidə edilir.

Təcrübə aşağıda adları qeyd olunan sortlar üzərində həyata keçirilir. Tətbiq olunan maddənin təsiri nəticəsində sortlarda çıxış çox yaxşı alınmış və bitkilərin inkişafına yaxşı təsir göstərir. ÜŞETİ-nin Ampeloqrafik kolleksiyasında əkilmiş üzüm sortları cədvəl 1-də qeyd edilmişdir.

Cədvəl 1. Üzüm sortlarına boy maddəsinin təsir göstəriciləri

Süfrə sortları			Texniki sortlar		
	Boy maddəsiz %	Azofos təsiri %		Boy maddəsiz %	Azofos təsiri %
Mərəndi	60	73	Mədrəsə	65	75
Kəhrəbə	58	70	Bayanşirə	60	72
Ağ şanı	65	80	Şirvanşahı	55	70
Qara şanı	65	80	Xindoqni	65	75
Ağ kişmiş	65	78	Həməşərə	55	70
Qara kişmiş	65	77	Moldova	60	78
Kardinal	65	75			
Əsgəri	60	73			
Sentennial sidris	60	72			
Red qlob	60	70			

Keyfiyyətli əkin materialının istehsalı məqsədilə şöbə əməkdaşları tərəfindən üzüm bağlarında aprobasiya, kütləvi və fərdi seleksiya işləri həyata keçirilir və müəyyən edilmiş fitosanitar cəhətdən təmiz, məhsuldar, yaxşı inkişafı ilə seçilən tənəklərdən əkin materialı tədarük olunur.

Üzümçülükdə şirəli, iri giləli, məhsuldar və yüksək keyfiyyətli sortlar almaq üçün kütləvi

seleksiya və aprobasiya aparmaq lazımdır. Aprobasiya təmiz sortlu və sağlam əkin materialı almaq üçün aparılır.

Məhsul verən üzümlüklərdə aprobasiyanın aparılma vaxtı üzüm gilələrinin tam fizioloji yetişmə vaxtıdır. Bu vaxtda üzüm sortlarının yarpaqlarının quruluşuna, salxımlarının formasına, quruluşuna və gilələrin ölçülərinə görə təyin etmək mümkündür.

Bütün bağlarda aparılan aprobasiya nəticəsində əkinə yararlı üzümlər saxlanılır, tingçilik sahələrində isə yararsız tinglər çıxdıq olunur.

Üzüm sortlarının perspektivliyinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi üzrə tədqiqat işləri həmişə üzümçülükdə aktuallığı ilə seçilmişdir. Yerli, introduksiya olunmuş və perspektiv sortların seçilməsi zamanı onların morfoloji, texnoloji, bioloji, təsərrüfat və iqtisadi xüsusiyyətlərinin ayrı-ayrı öyrənilməsi vacib şərtidir.

Üzümçülükdə sortların perspektivliyinin tədqiqi bir sıra üsul və metodlardan istifadə edilir. Bunlardan biomorfoloji, təsərrüfat-texnoloji, iqtisadi və riyazi-statistik üsullardan istifadə edilir. Bu üsul və metodların tədqiqi sortların konkret bölgələri nəzərə alınmaqla, yəni bölgə üzrə rayonlaşdırılmış sortun xarakteri digər sortla müqayisəli surətdə yerinə yetirilsə də bəzən tədqiqatların səmərəsi effektiv olmur. Üzüm sortlarının perspektivliyinin qiymətləndirilməsi məqsədilə daha səmərəli, etibarlı və operativ üsulların tətbiq edilməsi üzümçü alimlərin diqqət mərkəzində olmuşdur [1,2].

Çoxaldılmaq üçün nəzərdə tutulan sortun çubuqlarının buğumarasının uzunluğu və eni orta ölçüdə sortla məxsus olmalıdır. Belə ki, buğumarası çox uzun olan zoğlar buğumarası qısa olan zoğlara nisbətən daha zəif kökvermə qabiliyyətinə malik olurlar. Nazik zoğların regenerasiya qabiliyyəti yüksək olsa da əlverişsiz şəraitə düşdükdə ting çıxımı daha az olur. Bitkilərin aprobasiyası zamanı ən vacib işlərdən biri də tumurcuqların inkişaf səviyyəsinin və sağlamlığının müəyyən edilməsidir. Bu əməliyyat tumurcuqların eninə kəsilməsi yolu ilə həyata keçirilir. Tumurcuqların eninə kəsilməsi zamanı gözcüyün içərisi açıq-yaşıl rəngdə və suludursa deməli sağlamdır. Əgər kəsim zamanı gözcüyün içəri orqanı qonur, tünd rəng müşahidə edilsə belə zoğlar əkin üçün tam yararsız hesab edilir.

Abşeron şəraitində yerli və introduksiya olunmuş sortların perspektivliyini müəyyənəlmək məqsədilə onların inkişaf fazalarının, uyğunlaşmasının, ekologiyasının, məhsuldarlığının, biotik və abiotik amillərə davamlılığının, orqanoleptik və fenoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi böyük elmi və təcrübə əhəmiyyət kəsb edir.

Aparılan tədqiqatları əsas tutaraq Abşeron bölgəsində üzüm sortlarının morfoloji, bioloji, təsərrüfat və texnoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi üzrə tədqiqat işləri apararaq əkilmiş sortların perspektivliyini və onların istifadəyə yararlılığı çoxsaylı araşdırmalar nəticəsində müəyyən edilmişdir. Bu göstəricilər aşağıdakı cədvəldə sortların tədqiqində ətraflı qeyd edilir.

İnstitutun Abşeronda yerləşən Ampeloqrafik kolleksiya bağında əkilmiş texniki və süfrə üzüm sortlarının yaşıl zoğ və kök sistemləri üzrə müqayisəsi aparılmış və aşağıda cədvəldə sortların nəticələri qeyd edilmişdir.

Tinglərin kök sistemi və zoğların inkişafı 5 (beş) bal sistemi üzrə qiymətləndirilir.

1. Zəif 3. Orta 5. Yaxşı 7. Güclü 9. Çox güclü

Cədvəldən göründüyü kimi, texniki sortlar üzrə Mədrəsə və Xindoqni sortları digər sortlara nisbətən həm yaşıl zoğ sistemində həm də kök sisteminin inkişaf göstəricilərinə görə digər introduksiya olunmuş sortlardan fərqlənir.

Süfrə üzüm sortlarının yaşıl zoğ və kök sistemləri üzrə müqayisəsi aparılmış və Abşeronun torpaq iqlim şəraitinə uyğunlaşmış sortların hamısı yüksək nəticələr göstərmişdir. Buna baxmayaraq Abşeron şəraitinə tam uyğunlaşan Ağ şanı və Qara şanı üzüm sortlarının göstəriciləri artan temp üzrə digər süfrə sortlarının göstəricilərindən fərqlənir.

Cədvəl 2. Əkilmiş sortların yaşıl zoğ və kök sistemləri üzrə müqayisəsi

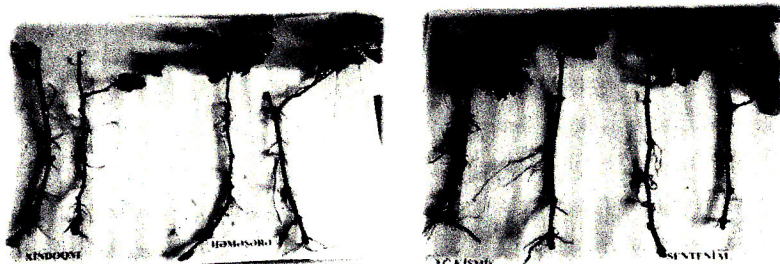
Sortlar	Təkrarlar							
	Yaşıl zoğ üzrə				Kök sistemi üzrə			
	Nəzarət	I təkrar	II təkrar	III təkrar	Nəzarət	I təkrar	II təkrar	III təkrar
Mədrəsə	yaxşı	orta	yaxşı	yaxşı	yaxşı	orta	yaxşı	orta
Bayanşirə	orta	yaxşı	orta	orta	orta	orta	zəif	orta
Xindoqni	yaxşı	orta	yaxşı	yaxşı	yaxşı	yaxşı	orta	orta
Moldova	yaxşı	orta	yaxşı	yaxşı	orta	orta	orta	zəif
Rkasiteli	yaxşı	orta	yaxşı	orta	orta	orta	orta	orta
Ağ şanı	çox güclü	güclü	çox güclü	çox güclü	güclü	güclü	çox güclü	güclü
Qara şanı	çox güclü	çox güclü	çox güclü	yaxşı	güclü	güclü	güclü	çox güclü
Ağ kişmiş	güclü	güclü	çox güclü	yaxşı	güclü	güclü	güclü	yaxşı
Qara kişmiş	güclü	güclü	güclü	yaxşı	güclü	güclü	güclü	yaxşı
Mərəndi	yaxşı	yaxşı	güclü	yaxşı	yaxşı	orta	yaxşı	yaxşı

Cari ildə İnstitutun kolleksiyasında əkilmiş üzüm sortlarına yüksək səviyyədə aqrotekniki qulluq işləri aparılmış və nəticədə sortların həm çıxışı həm də inkişafı yaxşı getmişdir.

Aşağıda göstərilmiş Ağ kişmiş, Xibdoqni, Həməşərə və Sentenial sidris üzüm sortlarının inkişaf fazaları müttəmədi olaraq müşahidə edilmişdir (şəkil). Nəticədə ümumiyyətlə sortların həm kök sistemlərinin həm də yer üstü vegetativ orqanlarının inkişafı fazalar üzrə bitkilərin inkişaf xüsusiyyətlərinə uyğun getmişdir. Təqdim olunan dörd sortdan ən yaxşı Abşeronun spesifik torpaq iqlim xüsusiyyətlərinə uyğunlaşmış Ağ kişmiş sortu digər sortlardan fərqli olaraq bütün orqanları yaxşı inkişaf etmişdir.

Qeyd olunan digər Həməşərə və Sentenial sidris üzüm sortlarının kök sistemləri Ağ kişmiş sortunun kök sistemində nisbətən zəif inkişaf etmişdir. Lakin yer üstü vegetativ orqanları isə Həməşərə və Sentenial sidris üzüm sortlarında yaxşı inkişaf etmişdir.

Yuxarıda aparılan sortlar üzərində tədqiqatların nəticələrinin ümümləşdirərək qeyd etmək olar ki, Abşeronun torpaq iqlim şəraitində süfrə və texniki üzüm sortlarının becərilməsi və tingçiliyinin artırılması əlverişlidir.



Şəkil. Sortlar üzrə üzüm tingləri

ƏDƏBİYYAT

1. Səlimov V.S. Üzümün seleksiyası. // V.S. Səlimov. –Bakı: Mütəllim nəşriyyatı, -2019.-257 s.
2. Səlimov V.S. Üzümün ampeloqrafik skriningi. // V.S.Səlimov. –Bakı: Mütəllim nəşriyyatı, -2019.-289 s.
3. Şərifov F.H. Üzümçülük. // F.H.Şərifov –Bakı: Şərq-qərb nəşriyyatı,- 2013. -156 -173 s.
4. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. // Б.А. Доспехов. -Москва: Колос, -1968. -336 с.
5. QOST 28182-89, 2007-ci ildə razılaşdırılmış Dövlətlərarası Standart.

ИЗУЧЕНИЕ ВЛИЯНИЯ НОВЫХ АГРОХИМИЧЕСКИХ И РОСТОВЫХ ПРЕПАРАТОВ НА ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ, ВЫХОД САЖЕНЦЕВ И ИХ МОРФОМЕТРИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ

Д.А.Агакишиев, В.А.Насиров

Научно-Исследовательский Институт Виноградарства и Виноделия

В статье дается подробная информация о селекционной работе и апробациях, проводившихся на виноградниках. Проводятся мероприятия по внедрению на высоком агротехническом фоне интенсивной технологии выращивания для получения 100 тон и выше урожая с одного гектара виноградников. В интересах производителей, для производства национальных брендов, соответствующих современным требованиям, необходима организация питомника местных и интродуцированных сортов винограда для ускоренного размножения посредством привойных и подвойных комбинаций с применением биологических методов. Разработка и внедрение технологий по развитию виноградарства и питомниководства производилась согласно «Методике полевого опыта» и статистической обработке полученных результатов. После высаживания в начале борозды устанавливался указатель с названием сорта и датой высадки, составлялся соответствующий акт, в котором подробно указывается вся информация по данному сорту.

На основании соглашения о сотрудничестве, заключенного с Институтом Нефтехимических Процессов НАНА, проводятся исследования по применению ростовых веществ AZOFOS и НКРІ-90.

При проведении исследований было выявлено, что при применении удобрений по всем вариантам степень развития виноградных кустов и побегов была значительно выше по сравнению с контролем. При всех вариантах применения удобрений не было отмечено кустов с очень низкой и низкой силой роста, саженцы отличались средней, высокой и очень высокой силой роста.

STUDY OF THE INFLUENCE OF NEW AGROCHEMICAL AND GROWING PREPARATIONS ON SPECIFICATIONS OF DEVELOPMENT, YIELD OF SEEDLINGS AND THEIR MORPHOLOGICAL FEATURES

J.A.Aghakishiyev, V.A.Nasirov

Scientific Research Institute of Viticulture and Wine-making

The detailed information on selection work and approbation on vineyards laid in this article. Measures are taken on implementation on high agrotechnics phone of innovative growth technology for obtaining of 100 and more centner per hectar of vineyards. In the interest of manufacturers, for production of national brands matching modern demands its necessary the organisation the nursery of local and introduced grape varieties for accelerated multiplication by rootstock and grafting combinations, using biological methods. Working out and implementation of the technologies on development of viticulture and nursery were carried out according "Methodics of field experiments" and statistical processing of the results obtained. After the planting in the beginning of the trench have been installed the signes indicating the name of the variety and planting date; also were composed relevant certificates with detailed information concerning certain variety.

Basing on cooperation agreement with the Institute of Oil-Chemical Processes of National Academy of Sciences of Azerbaijan there are conducted researches on the use of growth substances AZOFOS and НКРІ-90.

During the researches it was found that in all variants of fertilizers` application the level of development of grape plants was significantly higher comparing the control. In all variants of application of fertilizers haven`t been noticed the plants with weak and very weak growth strength, the seedlings were of medium, high and very high growth vigor.